

Kungl. Västgöta regementes knappar

Olof P. Berg

Uniformsknapparna för officerare vid olika regementen har i regel varit oförändrade under många år men för vissa regementen har knapparna undergått vissa förändringar, som emellertid i regel lätt kan förklaras genom ändrade förebilder. För Västgöta regemente däremot visar knappen flera olika utföranden, som äro så skiljaktliga att det icke kan förklaras genom olika tillverkningar, där vissa smärre detaljskillnader kan förekomma. Här rör det sig om så stora olikheter att man har anledning att utgå ifrån att de äro avsiktliga.

Detta förhållande har väckt min förvåning och ju mer man studerar de olika knapparna så finner man det ibland tveksamt var det är knappen föreställer. Är det en man eller är det ett lejon? Man kan konstatera klara och olika anletsdrag. Några har mustascher, några ha morrhår. Några ha lejonöron, andra har inga öron alls.

Vad kan då orsaken vara till dessa olika utseenden? Kan det vara olika tillverkare av knappar som gjort dessa skillnader. Vi vet från andra militära beställningar att man alltid var mycket noga med att utförandet av en ny beställning skulle beträffande utseende och form vara exakt lika tidigare modellexemplar. Här är detta uppen-

bart icke fallet. Det finns ingen möjlighet att en beställare skulle ha godkänt en knapp med ett så avvikande utseende från den tidigare utan ett mycket gott skäl. Det måste därför ligga en särskild förklaring bakom olikheterna.

Knapp m/1812.

Knappen för Västgöta regemente fastställdes år 1812 och ger oss en bild av ett människoansikte, som med tanke på den rikliga hårväxten närmast får betraktas som ett vildmansansikte. Det har ett typiskt mansutseende med uppåttekande mustascher.

Av de knappar jag studerat har jag funnit 6 olika utföranden, kanske finns det flera, men för dessa 6 kan man få fram klara olikheter. En del knappar visar mänskliga drag under det att andra mera söker likna ett lejonhuvud. Varför har man sökt ändra ansiktet på mannen? En tanke som då ligger nära till hands är att knapparnas utformning på något sätt skulle sammanhänga med regementschefernas utseende och efter ett långt arbete och med välvillig hjälp av Skaraborgs Länsmuseum i Skara har det lyckats mig att få fram fotografier av de oljemålningar över regementscheferna för Kungl. Västgöta regemente, som tidigare hängde i officersmässen men som nu är utspridda på olika platser i länet efter regementets upphörande.

Vid mitten av 1800-talet och under senare delen av århundradet spred sig en vana bland officerarna att sätta en personlig prägel på sin utrustning. Trots t. ex. införandet av en modellsabel år 1859 så använde sig officerarna under lång tid framåt av ett stort antal olika sabelmodeller, s. k. tillåtna modeller, alltefter smak och råd. Sabeln följde i stort bara truppslaget och regementet; utsmyckningen och dekorationen på klingan kunde variera avsevärt. Det skulle därför kunna finnas en bakgrund till knapparnas varierande utseende och det ligger då närmast till hands att jämföra bilderna på knapparna med regementschefernas fysionomier.

Överste Erik Hjalmar Hagberg
Regementschef 1868—1872

Den första förändringen kommer troligen under överste Hagbergs tid som regementschef. Nu har ansiktet börjat att likna ett lejon. Man har morrhår istället för mustasch men utseendet verkar för övrigt ganska likt regementschefen med en relativt hög panna, skarp blick, markerade kindknotor, vecket över vänstra ögonbrynet och näsans form. Knappen är tillverkad av Sporrong & Co.

Troligen har man vid denna tid ansett knappens människoansikte mindre lyckat och med tanke på att ett lejon ingick som symbol i regementets fana har man velat utnyttja denna även för knappen. Att det därvid uppkommit en viss likhet med överste Hagberg kan vara en tillfällighet samtidigt som man kanske inte velat gå ifrån förebilden av ett mansansikte helt och hållet för att åstadkomma ett rent lejonhuvud.

För nästa regementschef kan vi finna en knapp där utseendet blir ytterligare mera lejonlikt.

Generalmajor greve Malcolm Walter Hamilton
Regementschef 1872—1886

På denna knapp finns morrhår istället för mustasch men nu har huvudet även fått öron, som är tydliga lejonöron. Trots detta kan en viss likhet med regementschefen spåras. Ansiktsformen är avsmalnande nedåt och hakan smal. Näsan är längre och smalare än den tidigare. Knappen är tillverkad av Sporrong & Co.

Generallöjtnant Carl Wilhelm Ericson
Regementschef 1887—1896

För nästa regementschef tycks man ha gått ifrån idén att likna ett lejonhuvud. Istället har man sökt sig tillbaka till modellen från år 1835. Både lejonöron och morrhår är borta. Men man kan fortfarande finna vissa likheter med generallöjtnanten Ericsons utseende. Här finner vi en bild av en person med ganska tätt sittande ögon och med en mustasch som såväl på målningen som på knappen stolt pekar uppåt. De kraftigt markerade ögonbrynen finns också på båda. Tillverkare av knappen är fortfarande Sporrong & Co. enligt märkningen på baksidan. Knappen kan icke vara tillverkad så tidigt som år 1835, eftersom beteckningen Sporrong & Co. icke förekom förrän efter år 1841.

Knapp tillverkad ca 1900.

Knapp enligt rulla år 1902.

Överste Axel von Matern
Regementschef 1897—1903

Med den nya regementschefen år 1897 har ett nytt och helt annorlunda utseende kommit fram. Man har hållit fast vid tanken att det skall vara ett mansansikte. Både målning och knapp visar ett brett ansikte med kraftiga ögonbryn och stor mustasch. Munnen på knappen är delvis öppen och visar ett par kraftiga tänder som tycks passa väl ihop med det kraftiga käkpartiet på porträttet på målningen. Här är det lätt att konstatera likhet mellan knapp och porträtt.

Om vi studerar Svenska Arméns rulla för år 1902 så finner vi en bild av regementets knapp som torde motsvara den här avbildade, bl. a. genom att munnen på bilden är delvis öppen. Även denna knapp är tillverkad av Sporrang & Co.

Knapp enligt rulla år 1907.

Generallöjtnant Erik Walter Bergström
Regementschef 1904—1912

Näste person i vår kavalkad är generallöjtnant Bergström och det verkar som om man under hans tid som regementschef har återgått till bilden i rullan från år 1835, d. v. s. ett människoansikte och detta återkommer på knappen. Bilden på knappen visar ett tydligt mansansikte men någon större likhet med knappen för år 1812, som borde utgjort förebilden, finns inte. Den lite slokande mustaschen och de markerade vecken vid näsan och kinderna finns både på målning och knapp. Om man så vill kan man se drag som tycks vara hämtade från porträttet. Knappen har emellertid en viss likhet med bilden i rullan för år 1907. Det är intressant att konstatera att bilden i rullan blivit ändrad från bilden i rullan för år 1902.

Knapp tillverkad ca 1913.

Överste Anders Erik Werner
Regementschef 1912—1913

Överste Werner som blev nästa regementschef visar ett brett huvud med markerat munparti, relativt brett mellan ögonen och en liten mustasch utan speciell utformning. Munnen på knappen är öppen som om vederbörande ger bestämda befallningar eller order. Oljemålningen ger oss en bild av en person med alla dessa egenskaper. Återigen söker man tydligen att mera visa ett vildmansansikte än ett lejon men någon som helst överensstämmelse med bilden i Svenska Arméns rulla för år 1912 och 1913 som är densamma som år 1907 finns icke. Knappen är tillverkad av Pettersons Knappmakeri och torde vara den sista eller rent av den enda som tillverkades av denna firma, eftersom fabriken vid denna tid uppgick i Sporrang & Co. Stansarna till knapparna övertogs av Sporrang & Co. och denna stans var den enda som existerade. Stans fanns även för samma knapp i mindre format men båda stansarna är numera skrotade av Sporrang & Co.

Knapp efter år 1914.

I min jämförelse av målningar och knappar har jag nu hunnit fram till år 1914 och det verkar som om man nu klart bestämt sig för att utförandet skall överensstämma med vad som här ovan har beskrivits för åren 1868—1872. Det har blivit ett mansansikte med morrhår och lejonöron. Med andra ord det har varken blivit ett vildmansansikte från år 1812 eller ett rent lejonhuvud utan istället en blandning av båda. I varje fall är detta knappens utseende fram till regementets upphörande år 1927.

Foton av regementschefer: Skaraborgs Länsmuseum, Skara.
Foton av knappar: Roger Gingham, Angered.